

A GÖRÖG UDVAR

Mint Pest annyi más régisége és érdekessége, nemsokára eltűnik a Petőfi-téri görög udvar is. Az egészből csak a 194 éves, párostornyú görög templom marad meg; a többi épület helyébe pedig két hatemeletes bérházat épített az új gazda.

Talán nem is nagyon kár a régi, redves falakért, melyeket halálra ítélte a bontócsákány. A „görög udvar” régi házai nem illenek már bele a megmodernizált környezetbe, de elmúlásukkal felidézük azt a korszakot, melyben a mi görögjeink nagy szerepet játszottak Pest társadalmi és gazdasági életében.

A pesti görögök

A pesti görögök tulajdonképpen nem is igazi görögök, hanem Macedóniából bevándorolt cincárok. Főként Mária Terézia uralkodásának vége felé, még József császár idejében kezdtek beszivárogni az országba. Mindennel foglalkoztak, ami pénzt hozott; marhakereskedelemmel, keleti termékekkel. Volt közöttük dohány- és vásznereskedő is. A pesti bőr- és pokróckereskedés szinte teljesen a görögök kezében volt. De a görögök között voltak bankárok és vállalkozók is. Életrevaló, szorgalmas és mozgékony emberek voltak a mi görögjeink, kik megvetették a magyar nagykereskedelem és kapitalizmus alapjait. A mult század első felében el se tudók képzelni a pesti kereskedelmet a *Harisok*, a *Lykák*, *Murátiak*, a *Leporák*, a *Macsinkák*, *Agorasztók*, *Angelaki*, *Leszkár Bekella* Miklós, a vásznas *Derra Naum*, a terménykereskedő *Manno Demeter*, a papírkereskedő *Sacelláry György*, *Terpko Hadzsi*, *Econom György*, *Gyka*, a bőrös *Agréri Demeter*, *Compo Tivadar*, *Agora Konstantin*, *Dumsa Demeter* és még néhányuk nélkül. Volt közöttük kettő, kire legbüszkébbek voltak. Az egyik: gróf *Nákó Kristóf*, a nagyszentmiklósi nábob és báró *Sina György*, a bécsi görög bankár, ki a Lánchíd építését finanszírozta. Ezek az idegenből ideszármazott familiák frissességét, új erőt, aktivitást vittek bele Pest kereskedelmi életébe. Szorgalmukkal, életrevalóságukkal, keleti összeköttetésekkel megnevelték a gazdasági forgalmat és alig melegedtek meg Pesten, hamarosan meg is tollasodtak. A mai Vörösmarty-tér keleti házsora csupa előkelő és gazdag görög volt. De a görögöknek voltak házaik a Deák Ferenc-utcában, a Váci-utcában és a Régi Posta utcában is, másutt is. A Váci-utcai Korona-kávéház a törzskávéházuk. Odajártak ebéd után feketézni, csibukozni, tereferélni és üzletezni.

A „macedónok vára”

A Petőfi-téri görög—macedón—oláh egyház kettős tornyú temploma volt az ő birodalmuk, hol görög szertartás szerint imádták az Istent. A templomot bérházaik vették körül. Itt volt a nevezetes „görög udvar”, a pesti macedónok vára. Lassacskán megmagyarosodtak, sőt, eldzsentri-sedtek a mi görögjeink. Ma már alig egy-két család él közülük hírnemőnek az egykori görög kolóniából. Az úgynevezett „görög udvar” több mint 1263 négyszögölnyi telken épült. Az 1696. évi összeírás-kor, tíz évvel Budavár visszavétele után *Schweidler Antal* főhadbiztosé volt ez a hosszanti telek, melyet a főhadbiztos 75 forintért vásárolt. Mikor megvette, régi faldüledékek állottak rajta és ügylátszik, ezeknek a faldüledékeknek a felhasználásával kezdték építeni pesti klostromukat a jezsuiták, kik 1702-ben 300 forintért vásárolták meg az ingatlant a hadbiztostól. A jezsuita rezidencia építése nagyon lassan haladt. Alig fogtak hozzá a falrakáshoz, megzavarta a munkát az, hogy a Rákóczi-felkelés miatt kifogytak a pénzből. De a rezidencia-építést és jövőbe vetett reményeiket végleg megzavarta az a körülmény, hogy a dézsmát, melyet *Kollonics Lipót* esztergomi érsek jóvoltából nyolc esztendőn keresztül szedték: 1710-ben *Szász Keresztély* hercegprímás visszavette tőlük és eltiltotta a jezsuitákat a plébánosi ténykedéstől is. Már félig fel volt építve a ház, mikor kiköltöztek belőle a rend tagjai. Ezt a félig kész házat négyezer forintért vette meg 1718-ban a jezsuitáktól Pest város tanácsa, a piaristák számára, kik a pesti magisztrátus kívánságára 1717 végén telepedtek meg Pesten, hogy itt iskolát alapítsanak. Negyvennégy eszten-

deig laktak a piaristák a jezsuitáktól megvásárolt házban, melyet a város tovább építtetett. Az építkezés azonban nagyon lassú tempóban haladt, ami abból is kitetszik, hogy 1738-ban a ház első emelete nem volt még teljesen felépítve. 1755-ben aztán a piaristák megvették a szomszédos Glöckelsberg-palotát és az egykori római Castellum földbesüllyedt falai és tornyai fölött 1758-ban kezdték hozzáépíteni a palotához a belvárosi plébániatemplomra néző épületszárnyat. 1762-ben pedig a rend végleg átköltözött új házába.

Ezután elárult a régi rezidencia — írja dr. *Friedrich* Endre, a budapesti piarista telek kitűnő történetírója — a királyi rezolúció pedig azt követelte a kegyesrendiektől, hogy sürgősen adjanak túl a régi rezidencián. A piaristák szívesen eladták volna a jezsuitáktól vásárolt hatalmas ingatlant, de nem akadt rá vevő. 1755-ben hozzáértő emberek 21769 forintra becsülték a jezsuiták egykori telkét, melyet hiába kínálgattak a piaristák. Így aztán 1763-ban hat évre bérbeadták özv. gróf *Szirmay* Tamásné szül. *Barkóczy* Klárának, de egyúttal eladásra is hirdették. Kétszeres bajuk támadt: a grófnő azért méltatlankodott, mert a hatévre bérbevett házat kicédulázták, a város pedig azért, mert bérbeadták, ahelyett, hogy eladták volna. 1769-ben a grófné a régi áron újra bérbevette. 1775-ben viszont *Papics* György szenátor megvette gróf *Apponyi* György részére 18.000 forintért, de a vásárból nem lett semmi. 1776-ban a *Caramelli*-ezred egy féldivízióját az ezredtörzsszel együtt Pestre rendelték. Az ezredes a régi piarista rezidenciát kívánta szállásul, de a város a piaristák kérésére a hercegprímásnak ajánlotta megvételre, azonban *Baththyány* hercegprímás kiterő választ adott. 1778-ban *Valero* István és Tamás selyemgyárosok bérelték ki 600 forintért.

Korzó a castellum helyén

II. József alatt — beszéli *Friedrich* — a várost katonai szállássá alakította. A kvártélypénzt felszedte, de mikor leszámolásra került a sor, a piaristák alig kaptak valamit, mert a város a régi adóhátralékokat levonta és az átalakítás költségeit is beszámította. 1789-ben a *Magyar Kurir*-ban és bécsi német újságokban is hirdették eladásra a jezsuiták egykori rezidenciáját, de nem akadt rá vevő.

Ugyanezen évben a város a helytartótanács-hoz folyamodott és azon a címen, hogy a piaristák már nem ingyen tanítanak, mint azelőtt, hanem tandíjat szednek, ami a város szegényebb lakosságát érzékenyen sujtja, kárpoztulásul visszakövetelte a régi rezidenciát, de a helytartótanács elutasította a jogtalan kívánságot azzal az indokolással, hogy a tandíjat nem a piaristák élvezik, hanem a kormány azt ösztöndíj-alapra szánta. Végre 1789 aug. 29-én árverésen 20.150 forintért eladták a piaristák az egykori jezsuita telket egy *Argiri* Demeter nevű gazdag görög bórkereskedőnek. *Argiri* viszont 1791 január 4-én ugyanazon áron eladta a görög hitközségnek. Ez pedig *Tallherr* József építésszel templomot építtetett a dunaparti részen. A munkát még 1791-ben elkezdték. Így épült fel a görög—macedon—oláh egyház temploma tornya, így támadt a „görög udvar”, melyet az egyház most négyszögölenként 1600 pengőért adott el, hogy az új gazda hatemeletes bérházakat építsen a görög udvar helyén.

Lebontják tehát a görög eklézsia régi megrokkant házait, de a bontásnál jó lesz vigyázni arra, hogy 16—18 évszázaddal ezelőtt római légiók lába taposott azon a földön, melyet mi ma görög udvarnak nevezünk. Római sírköveket castellumfalakat találtak a régi piarista rendház alatt is, mikor lebontották és a „görög udvar” alatt, a föld mélyén szintén római emlékeket, sírköveket, falakat és egy földbesüllyedt castellum bástyatornyát sejtí az archeologus. Egykor, valamikor római vár állott a Belváros területén, azon a helyen, melynek flaszterján déli verőn korzózik a mai Pest...

Pásztor Mihály

A MAGYAR HIRLAP